

Vasadöttrarna

I samband med JLS årsmöte 2011-04-09 förläste Karin Tegenborg Falkdalen utifrån sin bok "Vasadöttrarna" som gavs ut under 2010. Karin är idéhistoriker och chef för Föreningsarkivet i Östersund.

Det är allmänt känt att Gustav Vasa hade fyra söner varav tre, Erik, Johan och Karl, har profilerat sig mer än den fjärde hertig Magnus, som led av sinnessjukdom. Mindre känt är att han också hade fem döttrar som nådde vuxen ålder.

Gustav Vasa var mån om att kronan skulle gå i arv inom Vasaätten så 1544 införde han ärftlig tronföljd på manssidan. Döttrar skulle inte vara regenter utan gifta sig med redlige män från passande släkter. I sitt testamente 1560 stipulerade Gustav Vasa att döttrarna skulle vara underdåniga sina bröder och sina män men de skulle också se till "deras fädernelands fromma och bästa." Därmed gavs döttrarna en ambassadörsroll ute i Europa. De medförde också en hemgift, så kallad brudskatt, på 100 000 daler så det var inget dåligt parti även om de i många Europeiska furstehus ögon sågs tillhöra en uppkomlingsläkt..

Vilka var då Gustav Vasas och Margareta Leijonhuvuds fem "karska" döttrar?

Äldst var **Katarina** (1539 – 1610) som gifte sig med greve Edzard av Ostfriesland. Hon tog med stor handlingskraft del i sin makes inrikespolitiska konflikter och kom på kant med både sin svärmor och sina svågrar. Efter makens död styrde hon delar av grevskapet fram till sin egen död i Berum, Ostfriesland.

Cecilia (1540 – 1627) är väl kanske den Vasadotter vi mest hört talas om genom Vadstenabullret. Efter system Katarinas bröllop 1559 följde Cecilia m.fl. med brudparet genom Sverige och vid ett uppehåll på Vadstena slott påträffades Katarinas svåger Johan i Cecilias sovrum – "havande näpperligen hosorna på sig". Detta föranledde ett stort rabalder och brodern Erik var mycket upprörd.

Cecilia gifte sig med Kristoffer av Baden-Rodemacher och titulerades markgrevinna. Makarna besökte London och drottning Elisabeth I bland annat för att intensifiera förhandlingarna om äktenskap mellan Erik och Elisabeth samt utverka stöd i form av legosoldater till Sveriges deltagande i Nordiska sjuårskriget. Det lyckades inte så bra och en av de medföljande beskriver besöket så här. "Vi kommo väl in med stort bram men vi kommo dädan med stor skam". Cecilia och Kristoffer var svårt skuldsatta och deras ägodelar beslagtogs när de tvingades lämna England. Cecilia återvände till Sverige och fick Arboga som förläning. För att klara sitt uppehälle bedrev hon kaperiverksamhet i Östersjön. Cecilia fick under sitt äktenskap med Kristoffer sex barn. Hon fick också ett barn sedan hon blivit änka. Hon lämnade så småningom Sverige och tillbringade slutet av sin levnad i stor fattigdom.

Anna (1545 – 1610) gifte sig med greve Georg-Johan av Pfalz -Veldenz-Lützelstein. Ett äktenskap som påskyndades av brodern Erik eftersom Georg-Johan hade goda relationer med kejsaren och andra förnäma furstar.

Pfalzgrevnen spenderade Annas brudskatt på olika storslagna projekt och var vid sin död svårt skuldsatt.

Sofia (1547 – 1611) blev förmodligen den olyckligaste av Vasadöttrarna. Hon gifte sig med Eriks kusin hertig Magnus av Sachsen-Lauenburg. Erik var Gustav Vasas son i äktenskapet med Katarina av Sachsen-Lauenburg, Sofias mor var Margareta Leijonhuvud. Bröllopet stod samma dag som Erik XIV äktade knektdottern Karin Månsdotter. Sofias äktenskap var olyckligt. Om Magnus sägs att han var brutal både mot sin hustru och mot sina underlydande. Det gick så långt att han till slut förvisades från Sverige och Sofia bosatte sig på Ekolsund tillsammans med sonen Gustav. Den kartläggning som Urban Leijon, JLS har gjort över Vasaättlingar i Ångermanland, Jämtland och Härjedalen utgår från Sofia.

Den yngsta av Vasadöttrarna, **Elisabeth**, (1549 – 1597) gifte sig med Kristoffer av Mecklenburg. Elisabeth var den som fungerade som spindeln i det kungliga kontaktnätet mellan syskonen. Efter makens död återvände hon till Sverige och Norrköping. I brödrastriden tog hon Karls parti.

Sammantaget kan sägas att prinsessorna spelat en viktig roll i Vasatidens inrikes- och utrikespolitik.

Karin Tegenborg Falkdalens föreläsning var mycket intressant. Hon har under arbetet med boken besökt Tyskland och följt i prinsessornas fotspår både via arkiv men också med kamera. Vi fick också se bilder av platser där prinsessorna bott.

Inger Jonasson